

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН”
(для магістрів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

Підготовлено професором кафедри адміністративного менеджменту
І. М. Найдюновим

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки
(протокол № 6 від 11.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Найдюнов І. М. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Методика викладання економічних дисциплін”. — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. — 50 с.

Методичні рекомендації та завдання містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст самостійного вивчення дисципліни за змістовними модулями, питання і завдання для самостійного повторення матеріалу та самоперевірки знань, плани семінарських занять, теми рефератів, методичні вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ПОСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовка кваліфікованого фахівця-викладача економічних дисциплін у системі вищої освіти постійно вдосконалюється і трансформується під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Значна роль у цьому процесі належить самостійній роботі студентів, яка відповідно до нових державних освітніх стандартів має становити не менше 50 % часу, передбаченого для виконання основної освітньої програми. Базуючись на класичних та інноваційних підходах в навчально-пізнавальній діяльності студентів, технологія самостійної роботи з дисципліни “Методика викладання економічних дисциплін” інтенсифікується, здійснюється процес її оптимізації з урахуванням економічних і соціальних змін в Україні, вимог Державних законодавчих та нормативних документів, які передбачають спрямованість вищої освіти України на європейську інтеграцію. Враховуючи названі чинники при розробці методичних матеріалів щодо забезпечення самостійної роботи студентів, ми переконались: 1) в сучасних умовах організація самостійної роботи студентів над проблемами методики викладання у вищій школі спеціальних і споріднених навчальних курсів дозволяє не тільки поглибити та інтенсифікувати процес пізнання студентами явищ навколишньої дійсності, а й гуманістично спрямувати його за змістом, технологічними компонентами та структурними елементами; 2) самостійна робота студентів не тільки вдосконалюється, але й змінюється за структурно-організаційною технологією, відповідно до інноваційних тенденцій у системі вищої освіти України та Програмою дій щодо реалізації положень Болонської декларації; 3) методика викладання економічних дисциплін передбачає не тільки визначення проблем організаційної технології самостійної роботи студентів, але й формування у студентів умінь, навичок її оптимізації та інтенсифікації. Враховуючи назване, нами концептуально розкриті основні аспекти організаційної технології самопізнання, самооцінки, самовдосконалення студентами основ методики викладання економічних дисциплін.

Мета методичних рекомендацій щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Методика викладання економічних дисциплін” – допомогти майбутньому викладачеві фахових навчальних курсів оволодіти механізмами технології самостійної роботи за програмою, визначити її особливості, актуалізувати розвиток професійно значущих особистих дидактичних здібностей та умінь.

Завдання — надати методичну допомогу студентам у процесі їх самостійної роботи над проблемами:

- самовдосконалення знань із загальної методики організації навчання у вузі та сучасної специфіки викладання економічних дисциплін;
- ознайомлення та впровадження сучасних інноваційних підходів вітчизняних і зарубіжних науковців як до навчально-пізнавального процесу в цілому у вищій школі, так і до окремих його структурних елементів;
- самооцінки умінь і навичок підготовки, проведення лекційних і практичних занять зі студентами, які вивчають економічні дисципліни;
- особистісної методичної майстерності, педагогічної техніки, комунікативних здібностей, умінь і навичок індивідуального і колективного спілкування зі студентами;
- самопізнання основних проблем організації та методики діагностики навчальної діяльності студентів, керівництва їх науково-пошуковою роботою.

Міжпредметні зв'язки. Дисципліна “Методика викладання економічних дисциплін” взаємопов'язана з навчальними дисциплінами: “Економікою та підприємництвом”, педагогікою, психологією, філософією, соціологією, культурологією та ін.

Методичні підходи. При підготовці методичних рекомендацій було враховано наступне: 1) розробка здійснювалась на основі системного підходу, що забезпечує: діалектичну єдність і взаємозв'язок мети, завдань викладання і учіння цієї навчальної дисципліни; відповідну структуру і зміст; форми, методи організації самостійної навчальної діяльності студентів; комунікативну взаємодію на рівні викладач-студент; 2) забезпечення дидактичної якості рекомендацій на основі: врахування об'єктивних законів функціонування та розвитку дидактичної системи; старанного аналізу і точної оцінки навчального процесу; співвідношення фактичного стану з бажаним; визначення складності висунутих проблем викладання та навчання; прогнозування впливу як позитивних, так і негативних факторів на процес самостійної роботи тощо; 3) використання різноманітних за видом, типом, формою навчально-методичних матеріалів у процесі самостійного вивчення дисципліни: тематичні, оперативні плани; деталізація за обсягами планових організаційних форм; оптимальний добір контрольних, типових питань, навчальної літератури тощо; 4) необхідність всебічного обліку

при визначенні мети та завдань самостійної роботи: якісного виконання законодавчих, директивних та нормативних документів; сучасних досягнень педагогічної науки, інноваційних технологій навчального процесу, передового досвіду викладання.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **дисципліни**

“МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН”

Змістовий модуль I. Загальні основи методики навчання у вищій школі

1.1. Лекційні заняття:

- Методика викладання фінансово-економічних дисциплін як навчальний предмет.
- Основи порівняльної дидактики у вищій школі. Болонський процес.
- Сутність, зміст категоріально-понятійного апарату дидактики вищої школи.
- Операційно-діяльний компонент навчального процесу — основа викладання.
- Основні засоби ефективного сучасного навчання.

1.2. Семінарські заняття:

- Організаційна технологія навчально-пізнавального процесу у вузі.

1.3. Самостійна робота:

- Сутність, зміст категоріально-понятійного апарату дидактики вищої школи.
- Основні засоби ефективного сучасного навчання.

Змістовий модуль II. Основи організації та методики проведення занять з фінансово-економічних дисциплін

2.1. Лекційні заняття:

- Методична майстерність та особистість викладача економічних дисциплін.
- Педагогічна техніка викладача у навчальному процесі.
- Методика спілкування у процесі викладацької діяльності.
- Сутність, зміст специфіки викладання економічних дисциплін.

- Сучасна методика проведення семінарських і практичних занять.
- 2.2. Лабораторно-практичні заняття:
- Навчальна лекція — основна форма викладацької діяльності.
 - Організаційна технологія проведення семінару.
- 2.3. Самостійна робота:
- Система відбору інформації та інформаційного забезпечення викладання економічних дисциплін.
 - Організація методичної роботи викладача спеціальних дисциплін.
 - Форми організації контролю знань та особливості їх застосування.
 - Викладач вищого навчального закладу.
 - Викладання спеціальних економічних дисциплін та їх інформаційне забезпечення.
 - Навчальна лекція — основна форма викладацької діяльності.
 - Організаційна технологія проведення семінару.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ

Модуль I. Загальні основи методики навчання у вищій школі

Визначення, обґрунтування методики викладання як навчального предмета. Методологічні підходи до дидактики вищої школи: історичні і сучасні аспекти. Сучасні методологічні закономірності, категорії, які забезпечують впровадження інноваційних технологій у змісті та методиці викладання.

Дефініція, зміст порівняльної дидактики з точки зору теорії, організації та методики. Модернізація, особливості вищої освіти у зарубіжних країнах. Основні дидактичні теорії та концепції організації навчання у США, країнах Західної Європи. Організаційна технологія вузівського навчання у зарубіжних країнах.

Дидактичний аспект навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі, її основні етапи. Ейдос, тезаурус категоріально-понятійного апарату дидактики вищої школи: вища освіта як основний завершений результат процесу навчання, її зміст; викладання як діяльність викладача; учіння як діяльність студента; облік результатів підготовки спеціалістів; кваліфікаційна карта; рівні опанування дидактикою вищої школи. Навчально-пізнавальний процес у закладах вищої освіти: дефініція, основні структурні компоненти. Характеристика

загальних дидактичних закономірностей та принципів викладання, функцій навчально-пізнавальної діяльності.

Характеристика операційно-діяльного компонента процесу навчання. Сутність, зміст, методика ефективності пояснювально-ілюстративного, проблемного, програмованого, модульного типів навчання. Діяльність викладача, студента у процесі кожного типу навчання. Лекція, семінар, практичні та лабораторні заняття в організаційних формах навчального процесу. Система відбору навчальної інформації для викладацької діяльності у процесі різноманітних організаційних форм. Специфіка форм організації навчально-пізнавального процесу у навчальних закладах, рівні акредитації. Інноваційні технології проведення лекцій, семінарів, лабораторних та практичних занять. Методи та засоби навчально-пізнавального процесу у вузі: сутність, зміст, класифікація.

Історико-теоретичний та інтегрально-інтернаціональний аспект основних засобів ефективного вузівського навчання. Педагогічна техніка викладача у навчальному процесі та її основні складові: техніка володіння своїми рухами, керування емоціями, уміння соціальної перцепції, техніка мовлення, організація контакту, управління педагогічним спілкуванням. Внутрішня педагогічна техніка: педагогічний оптимізм, впевненість у собі, відсутність страху перед аудиторією та емоційного напруження, наявність вольових якостей. Зовнішня педагогічна техніка: фізіогноміка, артефакти, система запахів, тексика, просодика, екстралінгвістика, кінесика, часові характеристики спілкування. Структурна схема мімічних ознак емоційних станів. Тезаурус, іманентне значення, особливості, функції, види методики педагогічного спілкування. Діалогічне спілкування, контакт у педагогічному діалозі, структура спілкування як процес, стиль педагогічного спілкування викладача.

Модуль II. Основи організації та методики проведення занять з економічних дисциплін

Сутність, зміст специфіки викладання економічних дисциплін. Методологічні підходи до змісту і характеру викладання. Застосування дидактичних закономірностей і принципів у процесі викладання. Визначення місця і значення фінансово-економічних дисциплін у системі навчальних планів та їх ролі у формуванні фахівця відповідного кваліфікаційного рівня. Понятійний апарат викладання економічних дисциплін: ринок, попит, пропозиція, власність, фінанси та ін.

Характеристика системи відбору інформації та інформаційного забезпечення викладання економічних дисциплін. Організація та методика відбору інформації про навчальний предмет. Функції відбору інформації. Склад інформаційного забезпечення, необхідність його постійного поповнення та оновлення. Визначення законодавчо-нормативних документів, що необхідні для вивчення конкретних дисциплін. Відбір інформації, її впровадження як процес. Специфічні засоби відбору інформації. Принципи створення системи засобів навчання. Методика накопичення, фіксації та впровадження відібраної інформації у викладацькій діяльності. Робота зі статистичною інформацією: добір і систематизація статистичних даних до тем дисциплін, що викладаються. Збір фактичних даних про економічно-господарську діяльність суб'єктів, підприємницької діяльності, стан ринку, аналіз і використання цієї інформації в розробці практичних завдань і ділових ігор.

Гносеологічні аспекти організації методичної роботи викладача фінансово-економічних дисциплін. Структура і зміст навчально-методичного комплексу дисципліни: програма вивчення дисциплін; робоча програма; методичне забезпечення семінарських, практичних і самостійних занять студентів; методичні вказівки до виконання та тематика контрольних робіт для студентів-заочників; методичне забезпечення контролю знань; методичні вказівки до курсових і випускних робіт. Організація розробки навчально-методичного комплексу на прикладі однієї з дисциплін кафедри. Нормативні вимоги до складу, змісту, оформлення навчально-методичних матеріалів.

Когнітивні парадигми організації та методики проведення семінарських та практичних занять у системі економічного навчання. Семінар як основна форма занять для засвоєння лекційного матеріалу і обговорення питань для самостійного опрацювання студентами. Технологічні етапи підготовки семінарського заняття. Організація, методика проведення семінару за класичною та інноваційною технологією. Організація та методика проведення практичних занять з точки зору теорії і практики. Розгляд конкретних ситуацій з фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Використання наскрізних прикладів і завдань для проведення практичних занять з кількох тем програми дисципліни. Використання варіантних та індивідуальних завдань для практичних занять з метою активного залучення кожного студента до їх виконання. Бально-модульна технологія проведення семінарських та практичних занять з точки зору документів Болонської угоди. Ділова гра як інноваційна форма про-

ведення занять. Методичне і організаційне забезпечення проведення ділової (рольової) гри на прикладі майбутньої фахової діяльності студента.

Форми організації контролю знань: теорія та практика з урахуванням специфіки Болонського процесу (організаційна технологія, європаспорт, додаток до диплома євростудента, оцінювання та ін.). Функції перевірки та оцінювання знань. Принципи контролю. Попередня, поточна, повторна, підсумкова перевірка знань. Фронтальна, групова, індивідуальна, комбінована форми контролю, самоконтроль. Усне та письмове опитування. Іспит, залік, курсова та дипломна робота в системі підготовки спеціаліста. Оформлення документів контролю (відомості, журнали, залікові книжки тощо).

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Методика викладання фінансово-економічних дисциплін як навчальний предмет

- 1.1. Дидактична методологія вищої школи.
- 1.2. Основні методологічні закономірності та категорії дидактики вищої школи.

Література: основна [11; 14; 18; 31; 33; 35];
додаткова [1–4; 6; 34; 42]

Тема 2. Основи порівняльної дидактики у вищій школі. Болонський процес

- 2.1. Порівняльна дидактична методика: дефініція, змістовий аспект.
- 2.2. Основні завдання вищої освіти у світлі рішень Болонської декларації.
- 2.3. Методологічні особливості дидактичних концепцій і теорій зарубіжного навчання.

Література: основна [14; 18; 19; 27; 19; 33; 40];
додаткова [2–4; 6–8; 44; 54]

Тема 3. Сутність, зміст категорійно-понятійного апарату дидактики вищої школи

- 3.1. Категорії вузівської дидактики.
- 3.2. Навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах.

Література: основна [11; 18; 30; 32; 35; 41];
додаткова [21; 37; 42; 47; 51; 55]

Тема 4. Операційно-діяльний компонент навчального процесу – основа викладання

4.1. Сутність, зміст видів навчання у вищій школі.

4.2. Теоретичні основи організаційних форм вузівського навчання.

4.3. Методи та засоби навчання у вузі.

Література: основна [11; 15; 18; 31; 33; 35];
додаткова [1; 3; 4; 6; 23; 63]

Тема 5. Основні засоби ефективного сучасного навчання

5.1. Педагогічна техніка викладача – один з основних засобів інтенсифікації навчального процесу.

5.2. Ефективне спілкування на рівні викладач-студент – основа успіху у викладацькій діяльності.

Література: основна [10; 14; 33; 41; 42];
додаткова [4; 6; 13; 34; 37; 66]

Тема 6. Сутність, зміст специфіки викладання фінансово-економічних дисциплін

6.1. Методологічні підходи до змісту та характеру викладання економічних дисциплін.

6.2. Понятійний апарат викладання економічних дисциплін.

Література: основна [12; 19; 23; 33; 42];
додаткова [4; 7; 9; 34; 63; 65]

Тема 7. Методична майстерність та особистість викладача економічних дисциплін

7.1. Методична майстерність викладача як вияв свого “Я”.

7.2. Знання викладача вузу – головний елемент його професійної майстерності.

7.3. Дидактичні уміння та навички в системі методичної майстерності викладача економічних дисциплін.

Література: основна [11; 14; 18; 31; 33; 35];
додаткова [1–4; 6; 34; 42]

Тема 8. Педагогічна техніка викладача у навчальному процесі

8.1. Педагогічна техніка: сутність, структура, психорегуляція у навчальному процесі.

8.2. Мовлення — структурний компонент педагогічної техніки, ефективний засіб викладацької діяльності.

Література: основна [11; 15; 18; 31; 33; 35];
додаткова [1; 3; 4; 6; 3; 63]

Тема 9. Методика спілкування у процесі викладацької діяльності

9.1. Педагогічне спілкування як дидактична взаємодія.

9.2. Педагогічна технологія спілкування у процесі викладацької діяльності.

Література: основна [12; 19; 23; 33; 42];
додаткова [4; 7; 9; 34; 63; 65]

Тема 7. Сучасна методика проведення семінарських і практичних занять

9.1. Семінарські та практичні заняття у системі економічного навчання.

9.2. Інноваційні форми проведення семінарських та практичних занять.

Література: основна [10;16; 23; 31; 33];
додаткова [1; 3; 4; 6; 14; 67]

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар є основною формою заняття для засвоєння лекційного матеріалу і обговорення питань, винесених для самостійного опрацювання студентами фундаментальних економічних дисциплін. Семінар у системі методики викладання — не лише елемент контролю знань, але в першу чергу — структурний компонент формування умінь і навичок підготовки фахівця — викладача спеціальних дисциплін. У процесі його підготовки студенти визначають, по-перше, організаційно-методичні етапи викладацької діяльності: розробка плану семінару; інформування студентів про питання, що виносяться на обговорення; рекомендації щодо використання відповідних законодавчо-нормативних документів і навчальної літератури з підготовки кожного питання; організаційна технологія проведення семінару — створення умов для дискусії, залучення до обговорення конкретного питання, крім студента-доповідача, інших студентів, внесення фрагментів сучасних інноваційних технологій у план класичного семінару тощо;

по-друге, визначають, усвідомлюють форми проведення практичних занять для засвоєння їх майбутніми спеціалістами методів вирішення конкретних економічних завдань, методик і методичних прийомів, що вивчаються фаховими дисциплінами прикладного спрямування; обговорення самостійно підготовлених майбутніми викладачами за інноваційними технологіями розширених планів лекцій, семінарів з фахових дисциплін; розгляд конкретних ситуацій з економічно-господарської діяльності суб'єктів господарювання; використання наскрізних та індивідуальних завдань для проведення практичних занять з кількох тем програми; дискусія з приводу використання варіантних та індивідуальних завдань для практичних занять з метою активного залучення кожного студента до їх виконання; ділова або рольова гра як метод активного навчання з економічних дисциплін; методичне і організаційне забезпечення проведення ділової або рольової гри на прикладі суб'єктів господарювання, за тематикою фахових навчальних дисциплін спеціалізацій — економіка, фінанси, банківська справа, облік і аудит, маркетинг тощо.

Семінар на тему: “Організаційна технологія навчально-пізнавального процесу у вузі”

Мета: Розглянути теоретичні аспекти дидактичної методології, сформувані відповідні уміння і навички організації навчального процесу у ВНЗ.

Завдання: Засвоїти основні теоретичні засади навчально-пізнавального процесу у вищому навчальному закладі; осмислити процес навчання як систему, його компоненти; сформувані первинні уміння та навички організації основних типів навчання.

Основні питання

1. Дидактична характеристика навчально-пізнавального процесу у вищій школі.
 - 1.1. Сутність вузівського процесу навчання.
 - 1.2. Дидактичні закономірності викладання.
 - 1.3. Дидактичні принципи викладання.
2. Навчально-пізнавальний процес у вузі як система.
 - 2.1. Цільовий, стимуляційно-мотиваційний та змістовий компоненти вузівського процесу навчання.
 - 2.2. Операційно-діяльний компонент.
 - 2.3. Контрольно-регулюючий та оціночно-результативний компоненти.

3. Основні типи навчально-пізнавальної діяльності у вузі: організація, методика.

3.1. Пояснювально-ілюстративне навчання.

3.2. Проблемно-пошукове навчання.

3.3. Модульно-варіативне навчання.

Теми рефератів

1. Дидактичний аспект навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ України.
2. Організація, методика проблемного навчання у ВНЗ.

Питання для дискусії

1. Як взаємодіють загальнодидактичні закономірності і принципи навчання?
2. Які типи навчання найбільш ефективні у сучасному ВНЗ?
3. Які чинники ефективно впливають на розвиток методики навчання?
4. Як розуміти діалектику зв'язків між методологічними категоріями, які характеризують процес впровадження інноваційних технологій навчання?

Література: основна [11; 18; 31; 33; 42];
додаткова [1; 4; 6; 45; 58]

Методичні поради

У процесі підготовки до семінару студентам бажано звернути увагу на загальноосвітні та специфічні особливості методики вузівського фінансово-економічного навчання; з'ясувати поняття методології як науки про методи, способи пізнання об'єктивної дійсності, а також гносеології як методологічного фундаменту теорії пізнання; осмислити генезу дидактичної методології як науки (за етапами: первісне суспільство, античність, середньовіччя та ін.), аналіз і синтез дидактичних наукових фактів і життєвих прикладів, діалектику дидактичних явищ. На основі дидактичних досліджень зрозуміти, що організація навчального процесу — це цілеспрямовані практичні дії, які орієнтують суб'єктів процесу: на постановку мети; завдань; прийняття рішень; підбір форм, методів, засобів навчально-пізнавальної та викладацької діяльності; забезпечення навчально-методичними засобами; здійснення контролю виконання. В той же час методика вузівського навчання — це творчий процес, який передбачає від-

повідно до цілей, на основі дидактичних закономірностей і принципів сукупності форм, методів, засобів викладацької діяльності, розкрити взаємозв'язок і взаємообумовленість організації та методики у викладацькій діяльності.

Визначити науково-теоретичні та сучасні парадигми сутності, змісту: 1) загальних дидактичних закономірностей та принципів навчального процесу; 2) методологічних категорій, які забезпечують упровадження інноваційних технологій у викладацьку діяльність: **дидактична ідея** (сформована думкою форма майбутньої викладацької діяльності або загальної методики навчання) — це гуманізація вищої освіти, визнання особистості студента як головного фактора навчального процесу, безперервна освіта фахівців — випускників вузу; **дидактична гіпотеза** (форма розвитку знань про методику) — це різноманітні форми ігрового навчання, бально-рейтингова система навчання тощо; **дидактична концепція** (система поглядів, або особистісна думка про методику навчання) — це безперервна післявузівська освіта, гнучкі дидактичні технології навчання, активізація пізнавальної та науково-пошукової діяльності студентів тощо; **дидактична теорія** (система знань про методику навчання) — загальна побудова дидактики, змісту вищої освіти для загального інтелектуального та професійно-кваліфікаційного формування особистості спеціаліста тощо; 3) основних компонентів навчального процесу; 4) видів навчання у ВНЗ України.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Одним із ефективних способів залучення майбутнього фінансиста, економіста, банкіра у навчальний процес з курсу “Методика викладання економічних дисциплін” є **лабораторно-практичні заняття**. Це важливі і складні компоненти пізнання тієї чи іншої теми навчальної програми. **Метою** лабораторно-практичних робіт з курсу є формування відповідних умінь та навичок викладацької діяльності. Лабораторні роботи проводяться за різними ступенями самостійності студентів тієї чи іншої групи: на основі детальної консультації, інструкції, окремих вказівок або без них. Лабораторній підготовці передують ретельна підготовка: теоретичне вивчення теми, забезпечення відповідними матеріалами, розробка інструкції, плану виконання роботи, продумування способів оформлення результатів та їх оціню-

вання. Більш ефективно лабораторно-практичні роботи проходять у вигляді рольової гри. Кожна з них включає тему заняття, дидактичну мету і завдання; визначення змісту роботи та методикою її виконання; форми звіту; підсумки виконання завдань та формування основних висновків.

Завдання до лабораторно-практичної роботи викладач надає студентам групи попередньо (тему роботи, теоретичні питання і навчальну літературу, розподіл на мікрогрупи і визначення лідерів, розподіл ролей у мікрогрупах, сюжет рольової гри та ін.). Організація та методика проведення роботи передбачає, в першу чергу, формування умінь, навичок у процесі здійснення рольової гри. Темами лабораторно-практичних робіт можуть бути: місто веселих економістів-інтелектуалів; захист фантастичних проєктів; подорож на “машині часу”; економічний брейн-ринг тощо.

Лабораторно-практичне заняття на тему: “Навчальна лекція – основна форма викладацької діяльності”

Мета: формування умінь, навичок підготовки, проведення, оцінки лекції для студентів.

Завдання: формування умінь, навичок організаційної технології підготовки лекції; проведення фрагмента лекції за однією з навчальних тем економічних дисциплін; визначення критеріїв ефективності підготовки, проведення лекції.

Рольова гра: обговорення, захист студентами фрагмента підготовленої лекції.

Завдання для самостійної роботи

У процесі самостійної роботи бажано:

1. Вибрати тип лекції за відповідною методикою проведення: у загальному аспекті; відповідно до лекційного курсу; за інноваційною технологією.

2. Звернути увагу на структурні компоненти лекції.

3. Захист проводиться як рольова гра, із використанням усіх атрибутів сюжету практичного лекційного заняття. Для оцінки кожного фрагмента лекції створюється експертна група (рада наймудріших).

4. Звернути увагу на організацію та методикою відбору інформації за темою лекції, процес підготовки і застосування технічних засобів, наочності тощо.

5. Тема лекції здійснюється за варіативним вибором студента: за темою дипломної (магістерської) роботи; за навчальним курсом спеціальних дисциплін.

6. Організаційна технологія проведення заняття може бути за різними варіантами.

Наприклад: **А.** На лабораторну роботу відводиться 2 години. Теми лекцій студенти вибирають з навчально-тематичних планів, які визначені у навчальних програмах відповідної економічної дисципліни. На занятті обговорюється кілька виступів студентів з вибраної теми лекції. Виступ має вступну частину і тези одного питання (до 15 хв). Оцінюється педагогічна майстерність майбутнього спеціаліста-викладача, вміння ставити і вирішувати проблемні питання в процесі лекції, прийоми стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, уміння орієнтуватись у часі тощо (критерії визначає викладач). Студенти, які не виступили, здають фрагмент тексту лекції викладачеві на перевірку та оцінювання. **Б.** Двогодинне заняття проводиться у формі дидактичної гри “Лекція – прес-конференція”.

У процесі підготовки навчальна група ділиться на три підгрупи. Визначаються лідери кожної підгрупи, які на “прес-конференції” будуть грати роль відомого науковця (суспільного діяча, за вибором) відповідно до теми лекції і навчальної фінансово-економічної дисципліни. Студентам оголошуються теми виступів на “прес-конференції”. Кожен готує фрагмент своєї лекції і питання до виступаючих “науковців”.

Заняття розпочинає викладач у ролі ведучого “прес-конференції”. Після короткого вступного слова, за темою гри, він надає за встановленим порядком слово одному із учасників (лідеру підгрупи), який висвітлює тему своєї лекції, але не як студент, а як відомий вчений тощо. Студенти цієї підгрупи виступають у ролі його асистентів. Друга підгрупа виступає у ролі “журналістів”, які задають питання виступаючому (кількість питань за домовленістю). Студенти третьої групи виступають у ролі “експертів” і виставляють бали за виступ. Студенти, які не виступили, здають фрагмент своєї лекції для оцінювання викладачеві.

Література: основна [10; 11; 18; 31; 33];
додаткова [14; 17; 35; 46; 47]

Лабораторно-практичне заняття на тему: “Організаційна технологія проведення семінару”

Мета: формування умінь, навичок підготовки, проведення, оцінки семінарського заняття.

Завдання: формування умінь, навичок організаційної технології підготовки семінару; захист плану семінару за навчальними темами економічних дисциплін; проведення фрагмента семінару за однією з тем економічних дисциплін; формування умінь, навичок оцінювання навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Рольова гра: захист плану семінару, проведення фрагмента семінару.

Завдання для самостійної роботи

При самостійній підготовці до лабораторно-практичного заняття бажано:

1. Достатньо ґрунтовно проаналізувати семінар, який був проведений у групі, згадати найбільш цікаві за методикою семінари, які проводились за періодом навчання у ВНЗ.

2. Осмислити загальні психолого-педагогічні вимоги до семінару: цілеспрямованість, тобто наявність чітко поставленої мети заняття, якій підкоряється вся організаційна технологія семінару; забезпечення самостійності мислення студентів; забезпечення активності студентів на семінарі; створення творчої, доброзичливої і взаємоповажної атмосфери на занятті.

3. Вибір організаційної технології проведення семінару здійснювати як за класичною, так і за інноваційною системою.

4. Усвідомити технологію класичного семінару, яка передбачає такі організаційні схеми: семінар – питання – відповідь за всією темою; широка бесіда дискусійного характеру на основі раніше визначених питань; читання та обговорення рефератів за темою семінару, з елементами дискусії.

5. Зрозуміти технологію захисту розширеного (з урахуванням усіх складових) плану семінару, його практичного фрагмента. Для цього група ділиться на три підгрупи, створюється експертна рада на чолі з викладачем. Кожна підгрупа проводить фрагмент семінару для себе, інші спостерігають і оцінюють. Ті студенти, які не провели фрагмент семінару, здають на перевірку викладачеві підготовлені розширені плани або сценарії семінару з фахових курсів.

6. Знати організаційну технологію проведення цього лабораторно-го заняття за різними варіантами, які пропонує викладач: **А.** У процесі заняття студенти захищають обраний варіант семінару з фінансово-економічних дисциплін. Виступ студента включає такі компоненти: загальна характеристика методики проведення семінару; короткий, суттєвий зміст основних питань семінару; проблемні, дискусійні питання; педагогічну техніку тощо. Виступ — захист плану семінару може включати рішення педагогічних завдань, наприклад: 1) група не готова до заняття — дії викладача? 2) кілька студентів не підготувались до семінару — дії викладача? 3) у групі яскраво виражена особистість “критичного інтелектуала”. Він наполегливо пропонує розглянути цікаві проблемні питання, які не стосуються теми семінару—дії викладача? **Б.** Заняття проводиться у формі дидактичної гри “заняття -КВК”. Для цього у підготовчий період група ділиться на підгрупи, визначаються керівники (фінансовий директор, головний бухгалтер, банкір тощо), розподіляються ролі (менеджер, кредитор, інвестор, податківець тощо), узгоджується структура гри (домашнє завдання, конкурс капітанів, бліц-турнір фінансових менеджерів і податківців, банкірів і кредиторів тощо). Проведення дидактичної гри здійснюється за технологічною схемою КВК.

Література: основна [9; 10; 16; 20; 33];
додаткова [12; 15; 24; 38; 67]

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Навчально-методичне забезпечення самостійної роботи студентів з курсу “Методика викладання фінансово-економічних дисциплін” враховує специфіку діяльності студентів і викладача, передбачає забезпечення підготовки не тільки фахівця, але і творчого викладача спеціальних дисциплін, здатного діалектично мислити і систематично поповнювати та вдосконалювати професійні і педагогічні знання та вміння. **Основна мета** методичного забезпечення самостійної роботи студентів є надання допомоги глибше засвоїти зміст програмного матеріалу навчальної дисципліни та виробити уміння і навички для ефективної професійно-викладацької діяльності. **Завдання** — надати допомогу в підготовці до аудиторних занять; у виконанні відповідних практичних робіт протягом семестру; в підготовці до всіх видів контрольних випробувань; у підготовці до практики та виконання робіт

передбачених практикою; в участі у науковій і науково-методичній роботі кафедр, факультетів тощо.

ТЕМАТИКА, МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Сутність, зміст категоріально-понятійного апарату дидактики вищої школи

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Побудувати модель діяльності викладача і студента в процесі одного із видів навчання.
3. Підготувати письмовий виступ до науково-практичної конференції на тему “Взаємозв’язок, взаємообумовленість, загально-дидактичних закономірностей і принципів викладання”.

У процесі опрацювання рекомендованої літератури бажано визначити: актуальні проблеми розвитку основних категорій дидактики; історіографію проблем; дидактичний аспект навчально-пізнавальної діяльності студентів у вищій школі; основні етапи засвоєння знань (сприймання навчального матеріалу; осмислення та розуміння; узагальнення; закріплення; застосування); професійну-педагогічну діяльність викладача як специфічної галузі інтелектуальної праці, її основні змістові напрями (планування; організація навчальної роботи; стимулювання навчально-пізнавальної активності студентів; здійснення контролю; корегування навчального процесу; аналіз); осмислити основні категорії ВНЗ: **1.** Вища обліково-аудиторська освіта як процес і результат оволодіння студентами системою фахових знань, пізнавальних і практичних умінь і навичок, формування економічного світогляду та розвитку здібностей, її зміст, структура вищих навчальних закладів, рівні акредитації, сучасні проблеми розвитку. **2.** Дидактична технологія навчального процесу — логіка, послідовність, цілісність навчальних компонентів, у яких синтезується викладання груп предметів, що різнобічно готують фахівців — економістів, фінансистів, банкірів, маркетологів до майбутньої виробничої діяльності або навчання в магістратурі, аспірантурі. **3.** Кваліфікаційна карта — основний чинник фахових вимог до випускників з неодмінним урахуванням досягнень сучасної науки, виробництва, культури, освіти. Характеристика її основних змістовних компонентів: перелік

навчальних предметів для підготовки спеціаліста (базовий і вузівський аспект); обсяг годин на навчальні предмети; різноманітні види контролю; облік результатів; структура нормативних навчальних дисциплін. **4.** Рівні опанування дидактикою вищої школи: нижчий (репродуктивний), який характеризується знанням свого предмета викладачем, відповідними вміннями та навичками, основами педагогічної майстерності; середній (творчий) — визначається ініціативою у пошуках технологій навчання, творчим підходом до стандартних, традиційних схем організації викладацької діяльності, сформованим індивідуальним дидактичним стилем. **5.** Структура, зміст основних компонентів навчального процесу у вищій школі: 1) цільовий — мета (загальна, специфічна), 2) завдання; стимуляційно-мотиваційний включає стимули зовнішні (суспільні, соціальні) та внутрішні (особистісні) і мотиви навчання; 3) операційно-діяльний — форми, методи, засоби навчання; 4) контрольно-регулюючий — контроль і корегування навчального процесу; 5) оціночно-результативний — якісні показники підготовки спеціаліста. Взаємозв'язок і взаємообумовленість названих компонентів процесу навчання у вищій школі. Побудова моделі діяльності викладача і студента в процесі одного із видів навчання передбачає підготовку розширеного плану названої комунікативної взаємодії. Виступ на науково-практичній конференції оформляється у вигляді тез.

Питання до самоконтролю

1. Основні етапи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі.
2. Рівні опанування дидактикою вищої школи.
3. Методи, прийоми ефективного проблемного навчання.
4. Інноваційні методики модульного навчання.
5. Організація, методика бально-рейтингового навчання.
6. Основні компоненти навчального процесу: сутність, специфіка.

Тести

1. Вища економічна освіта — це:

- а) перелік навчальних предметів, які вивчаються у вузі;
- б) процес і результат оволодіння студентами системою економічних знань, умінь та навичок формування економічного світогляду;
- в) система економічних знань, умінь, відібраних для вивчення у вузі.

2. Найбільш високий рівень опанування дидактикою вищої школи – це:

- а) репродуктивний;
- б) творчий;
- в) дослідницький.

3. Основна мета стимуляційно-мотиваційного компонента процесу навчання у ВНЗ:

- а) задіяти зовнішні чинники впливу на процес навчання;
- б) домогтись активності студентів в навчально-пізнавальній діяльності;
- в) використати інноваційні форми навчання.

4. Регулювання навчально-пізнавальної діяльності полягає у тому, щоб викладацька діяльність відповідала:

- а) змісту підручників, посібників;
- б) цільовим установкам і завданням процесу навчання;
- в) бажанням студентів.

Література: основна [11; 29; 31; 33; 42];
додаткова [12; 13; 25; 40; 50]

Тема 2. Основні засоби ефективного сучасного навчання

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Висловити письмово своє ставлення до внутрішньої та зовнішньої педагогічної техніки викладання.
3. Охарактеризувати своє ставлення до стилів педагогічного спілкування викладача.
4. Підготувати тези доповіді на засіданні Вченої ради факультету на тему: “Умови ефективності, шляхи вдосконалення сучасного навчання”.

У процесі відпрацювання рекомендованої літератури важливим буде наступне: **1.** Осмислення, усвідомлення основних засобів, які інтенсифікують ефективність сучасного економічного навчання: педагогічна техніка викладача як комплекс мовних (специфіка, функції, техніка мовлення), комунікативних (основних і допоміжних) та організаторських умінь, спрямованих на створення найбільш оптимальної для навчальної взаємодії атмосфери у студентській групі

(групах). 2. Уміння ефективного спілкування на рівні викладач-студент, яке передбачає педагогічні здібності, педагогічний такт, товариськість, уміння правильно використати відповідні стереотипи.

3. Уміння ефективно використовувати різноманітні стилі спілкування: професійно-педагогічного (стійко позитивний — на основі спільного захоплення викладача і студентів; пасивно позитивний — на основі дружніх взаємовідносин викладача і студентів; нестійкий — спілкування-дистанція; відкрито-негативний — спілкування залякування; пасивно-негативний — спілкування загравання зі студентами); управління (авторитарний, демократичний, ліберальний, гнучкий); дидактичного (емоційно-імпрровізований, емоційно-методичний, словесно-імпрровізований, словесно-методичний); залежно від ставлення до новацій (новатори, раціоналізатори, експериментатори, дослідники); залежно від орієнтації на результаті праці (репродуктивний, адаптований, локально-модельований, системно-модельований).

У тезах доповіді майбутньому спеціалісту-викладачу необхідно визначити своє ставлення до педагогічної техніки викладання і спілкування зі студентами.

Питання до самоконтролю

1. Педагогічна техніка викладача: специфіка, основний зміст.
2. Педагогічні здібності викладача: сутність, структура.
3. Як розуміти стиль спілкування на рівні товариськості?
4. Розкрийте професійно-педагогічний стиль спілкування.
5. Визначте, який із стилів управління вам більше до вподоби?
6. Які змістові аспекти стилю спілкування залежно від новацій?

Тести

1. Визначити, який з елементів педагогічної техніки викладача допомагає передбачити рішення навчального впливу:

- а) увага;
- б) пам'ять;
- в) увава.

2. Визначити, яка з функцій мовлення своїм змістом більш ефективно допомагає студентам зробити навчально-пізнавальну діяльність активною:

- а) комунікативна;
- б) психологічна;
- в) забезпечення повноцінного сприймання студентами навчальної інформації.

3. Педагогічне спілкування, яке передбачає модельну та емоційно-моральну сферу життєдіяльності студентів — це:

- а) форми спілкування;
- б) методи спілкування;
- в) напрям змісту спілкування.

4. Визначити, яка з функцій процесу педагогічного спілкування регулює його емоційну сферу:

- а) інформативно-комунікативна;
- б) регулятивно-комунікативна;
- в) ситуаційно-комунікативна.

5. Викладач авторитарного стилю управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів будує своє спілкування на основі:

- а) використання не стільки прямих, скільки побічних форм впливу на студентів;
- б) відношення до студентів керівник — підлеглі;
- в) терпимості до всіх негараздів студентської дійсності;

6. Прогнозуючий стиль спілкування — це:

- а) встановлення ділового контакту зі студентами;
- б) моделювання майбутнього спілкування;
- в) аналіз спілкування.

Література: основна [11; 18; 27; 33; 34];
додаткова [30; 36; 40; 47; 65]

Тема 3. Система відбору інформації та інформаційного забезпечення викладання фінансово-економічних дисциплін

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Змоделювати процес відбору інформації про фінансову діяльність холдингової компанії.
3. Підготувати 2–3 приклади ефективної діяльності корпорації.

Вивчаючи відповідно до теми самостійної роботи рекомендовану літературу, майбутнім магістрам бажано визначити: **1.** Сутність, основний зміст актуальних проблем організації та методики відбору інформації про навчальний предмет, її накопичення та фіксація в умовах

інноваційних інформаційних технологій, наукові погляди на проблеми. **2.** Загальну характеристику: склад інформаційного забезпечення, необхідність його постійного поповнення і оновлення; зміст законодавчо-нормативних документів, які необхідні для вивчення конкретних дисциплін; зміст роботи зі статичною інформацією (добір і систематизація статистичних даних до тем дисципліни, що викладається); організацію і методику збору фактичних даних про фінансово-економічну роботу суб'єктів підприємницької діяльності, фінансовий стан підприємства, аналіз і використання цієї інформації в розробці практичних завдань і ділових ігор. **3.** Характерні особливості діяльності викладача при підборі інформації, відповідно до функцій: *пізнавальної* — програмування діяльності із збирання та аналізу інформації про предмет чи його окрему тему, накопичення інформації (фіксація на різних носіях), обробка здобутої інформації, аналіз; *конструювання* — визначення цільового компонента майбутньої викладацької діяльності, підбір досягнень економічної науки і практики, внесення фрагментів інноваційних технологій; *впровадження* — викладання навчального матеріалу, інформаційно-методичне забезпечення, організаційно-методичний супровід процесу викладання. **4.** Змістовий аспект: *засобів* відбору навчальної інформації: друкованих, іконографічних, акустичних; *методів* — проблемно-тематичного аналізу, спостереження, опитування викладачів та суб'єктів економічної діяльності; *принципів* формування системи засобів навчання — утворення зорових і слухових зв'язків у студентів, реалізації методичного завдання, здійснення керування пізнавальною діяльністю студентів, забезпечення проблемності у навчанні, активності студентів у процесі навчання; *засобів фіксації* — документальних (картки, тези, конспекти тощо), технічних (магнітофони, кінопроектори, кодоскопи, комп'ютери тощо). Модель діяльності холдингової компанії, приклади ефективної роботи корпорації підготувати конспективно.

Питання для самоконтролю

1. Визначте основну систему відбору навчальної інформації про предмет викладання.
2. Обґрунтуйте зміст, завдання пізнавальної функції у процесі відбору інформації.
3. Що передбачає функція конструювання у докомунікативний період викладацької діяльності?

4. Дайте характеристику методам організаційно-методичного пошуку.
5. Технологія процесу відбору друкованої інформації про навчальний предмет.
6. Основні форми фіксації відібраної інформації про навчальний предмет.
7. Основні логічні вимоги до процесу впровадження отриманої інформації.

Тести

1. Створення детального сценарію майбутніх викладацьких дій – основна мета функції щодо відбору інформації про навчальний предмет:

- а) пізнавальної;
- б) конструювання;
- в) впровадження.

2. Організаційно-методичне супроводження процесу викладання, коригування, самоаналіз діяльності – завдання викладача відповідно до функції:

- а) конструювання;
- б) впровадження;
- в) пізнавальної.

3. Визначити, до якої групи фіксації відібраної інформації належить конспект викладача:

- а) документальної;
- б) технічної.

4. Визначити, який із видів фіксації матеріалу ефективніше стимулює розвиток усної мови, надає можливість пристосувати стилістику викладання до певної аудиторії студентів:

- а) блокнот;
- б) вирізки з газет та журналів;
- в) короткі нотатки;
- г) повний запис лекційного матеріалу;
- д) тези лекції.

5. Визначити, який із засобів накопичення та фіксації інформації може змістовніше виконувати роль індивідуального посібника викладача:

- а) картки;

- б) конспект;
- в) тези;

6. Процес впровадження отриманої інформації вимагає дотримання низки логічних вимог. Визначити, до яких, з них належить така: “Як аргументи можуть виступати тільки істинні положення”:

- а) додаткових;
- б) головних;
- в) суперечливих;

Література: основна: [11; 25; 26; 33];
додаткова [18; 20; 35; 42; 49]

Тема 4. Організація методичної роботи викладача спеціальних дисциплін

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Підготувати навчально-тематичний план вивчення фахової дисципліни для навчального закладу 1-го рівня акредитації.
3. Занотувати в конспекті основні положення навчально-методичного комплексу з фахової дисципліни.

У процесі самостійного відпрацювання рекомендованої літератури студентам бажано визначити: **1.** Сучасні актуальні проблеми організації методичної роботи викладача в загальному плані, і економічних дисциплін зокрема, погляди науковців на проблеми. **2.** Методичну майстерність викладача економічних дисциплін, її структурні компоненти: **знання** (директивно-методологічні, нормативно-законодавчі, загальнотеоретичні та методичні, організаційно-педагогічні); **уміння** (конструктивно-методичні, організаторські); **навички** (методичні, мислення, мовні); **особисті якості викладача** (психолого-педагогічні, морально-етичні). **3.** Структуру і зміст навчально-методичного комплексу дисципліни: програма вивчення дисципліни; робочу програму; методичне забезпечення семінарських, практичних і самостійних занять студентів; методичні вказівки до виконання та тематика контрольних робіт для студентів-заочників; методичне забезпечення контролю знань; методичні вказівки до виконання курсових і випускних (дипломних, магістерських) робіт; нормативні вимоги до складу, змісту, оформлення навчально-методичних матеріалів; організацію

розробки навчально-методичного комплексу на прикладі однієї зі спеціальних дисциплін. **4.** Методичне керівництво науково-пошуковою діяльністю студентів в системі обліково-економічних дисциплін (аналіз стану досліджуваного питання, накопичення і фіксування фактів науки та досвіду); рівні системного пізнання фінансово-економічного явища; механізми і рівні пізнання фінансово-економічної дійсності; визначення та обґрунтування проблеми наукового пошуку, її об'єкта та предмета, мети і завдань, гіпотези; установлення змісту дослідження; вибір методів наукового пошуку та їх фіксація; аналіз практичного досвіду — спостереження, експеримент (константуючий і формуючий), анкетування, бесіди, тестування тощо, їх фіксація. **5.** Технологію оформлення студентської наукової роботи. **6.** Організацію та методику підготовки планових науково-пошукових досліджень: рефератів, контрольних, курсових і дипломних робіт. **7.** Критерії відбору студентів до наукових робіт. Навчально-тематичний план фахової дисципліни занотувати в конспекті.

Питання для самоконтролю

1. Визначте зміст, завдання методичної роботи викладача.
2. Структура навчально-методичного комплексу.
3. Навчальна програма: структура, зміст.
4. Навчально-тематичний план з економічної дисципліни.
5. Індивідуальна методична робота викладача.
6. Колективні форми методичної роботи у ВНЗ.

Тести

1. Назвіть документ, який визначає зміст та обсяг знань з кожної навчальної дисципліни:

- а) навчальний план;
- б) робоча програма;
- в) навчальна програма;

2. Головною ланкою навчальної програми є:

- а) навчальний план;
- б) навчально-тематичний план;
- в) пояснювальна записка.

3. Провідна роль у визначенні змісту програмного матеріалу економічних дисциплін належить:

- а) послідовності його розміщення;

- б) взаємозв'язку між навчальними дисциплінами;
- в) цільовим завданням підготовки спеціаліста.

4. Основною формою методичної діяльності викладача економічних дисциплін є:

- а) стажування;
- б) взаємовідвідування занять;
- в) індивідуальна робота викладача.

5. Зміст навчально-методичного комплексу спеціальної дисципліни формується на основі:

- а) програми вивчення дисципліни;
- б) робочої програми;
- в) плану навчального процесу.

Література: основна [11; 18; 23; 33; 42];
додаткова [34; 36; 40; 50; 59]

Тема 5. Форми організації контролю знань та особливості їх застосування

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Підготувати конспект статті М. Ф. Головатого “Європейська й українська освіта — де точки єднання?” // Персонал. — 2004. — № 3.
3. Змоделюйте структурний зміст документів контролю.

У процесі опрацювання рекомендованої літератури бажано звернути увагу на наступне: **1.** Визначення специфіки контролю знань з точки зору вимог Болонської угоди, тобто в умовах входження України в Європейський освітній простір. **2.** Наукові підходи до парадигм суттєвого та змістового аспектів вирішення проблем організації та методики контролю знань. **3.** Організацію поточного контролю у формі: усного опитування на семінарських і практичних заняттях; виконання письмових робіт — контрольних, рефератів; тестування як допоміжний засіб визначення рівня засвоєння студентами теоретичних положень, основних економічних понять і категорій, конкретних методів і прийомів вирішення економічних завдань, методики прийняття управлінських рішень; проведення семестрових атестацій і підрахунок рейтингу успішності кожного студента денної і вечірньої форм нав-

чання з комплексу фахових дисциплін. **4.** Організацію підсумкового контролю знань: форми підсумкового контролю — семестровий контроль і державна атестація (залік як форма семестрового контролю, особливості проведення письмового та усного заліку, застосування диференційованого заліку (з оцінкою); іспит як форма підсумкового контролю засвоєння студентами теоретичних положень і практичного матеріалу програми навчальної дисципліни; основні вимоги до проведення іспитів в усній і письмовій формах з економічних дисциплін; правила використання студентами допоміжних засобів під час екзамену — калькуляторів, комп'ютерів, довідників, законодавчо-нормативних документів, програм вивчення дисципліни тощо). **5.** Оформлення результатів заліків та іспитів — заповнення відомості, залікової книжки тощо. **6.** Організаційну технологію контролю у формі науково-дослідної роботи студента. Серед них: курсову роботу як форму перевірки студентських практичних робіт і засвоєння ними теоретичного матеріалу з профілюючих дисциплін; вимоги до оформлення курсової роботи; рецензування курсових робіт; дипломну роботу як форму перевірки отримання системи знань, необхідних для присвоєння студенту відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня з обраної спеціальності; вимоги до оформлення дипломної роботи. В конспекті статті М. Ф. Головатого, оформіть структурну модель змісту документів контролю (на вибір студента будь-яка форма).

Питання до самоконтролю

1. Що таке діагностика успішності?
2. Критерії і норми оцінювання знань.
3. Поточна перевірка у процесі вузівського навчання.
4. Тематична перевірка знань: сутність, зміст, специфіка, форми.
5. Організаційна технологія проведення заліків і іспитів.
6. Самоперевірка у системі методів діагностики навчання.

Тести

1. Аналіз оцінки знань, умінь та навичок, виявлення динаміки, тенденцій прогнозування результатів навчальної діяльності у вузі здійснюється у процесі:

- а) контролю навчання;
- б) перевірки знань;
- в) діагностики навчання.

2. Зміст якого принципу діагностики навчання передбачає адекватність встановленим критеріям оцінки знань:

- а) гласності;
- б) всебічності;
- в) об'єктивності.

3. Оцінка відтворених засвоєних студентом знань, використання їх у нестандартних та стандартних умовах характеризує:

- а) рівень знань;
- б) обсяг знань;
- в) якість знань.

4. Усвідомлено сприйнята, зафіксована у пам'яті студента і відтворена об'єктивна інформація про предмети пізнання характеризує рівень знань:

- а) реконструктивний;
- б) репродуктивний;
- в) творчо-пошуковий;
- г) творчий.

5. За правильну обгрунтовану відповідь, яка свідчить, що студент розуміє теоретичний матеріал, володіє навичками та вміннями самостійної навчально-пізнавальної діяльності, при цьому допускає деякі несуттєві неточності виставляється оцінка:

- а) відмінно;
- б) добре;
- в) задовільно

6. Діагностика ходу навчального процесу, виявлення його динаміки, співставлення реально досягнутих результатів із запланованими визначають зміст форми перевірки:

- а) попередньої;
- б) поточної;
- в) тематичної.

Література: основна [10; 14; 18; 31; 33];
додаткова [15; 17; 29; 38; 58]

Тема 6. Викладач вищого навчального закладу

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.

2. Написати своє бачення психолого-педагогічного портрета викладача економічних дисциплін.
3. Підготувати реферат на тему: “Специфічні особливості викладача економічних дисциплін”.

У процесі вивчення теми самостійної роботи бажано звернути увагу на основні комплексні аспекти викладацької діяльності та особистість викладача. Серед них: **1.** Визначення суспільної значущості викладача економічних дисциплін з різних позицій: глобальних — чого чекає суспільство від викладача; з позиції студента — чого чекає студент від викладача; з позицій викладача — якими є його обов’язки, як він розуміє їх. **2.** Психолого-педагогічні дослідження щодо видів педагогічної діяльності викладача: діагностичний, організаційський, інформаційно-пояснювальний, аналітично-оціночний, орієнтаційно-прогностичний, конструктивно-проектувальний, дослідницько-творчий, комунікативно-стимулюючий та ін. **3.** Професійно-педагогічна компетентність викладача, яка передбачає: *знання* — **теоретичні** (глибоке засвоєння теорії розвитку природи і суспільства, педагогіки, психології, спеціальних фінансово-економічних наук, інших наук); **знання життя; прикладні знання** (підготовленість викладача як за класичною так і інноваційною системою проведення занять з предмета, технології навчального процесу тощо); *уміння* — **конструктивно-методичні** (уміння творчо підготувати і провести заняття, оцінити студента, використати технічні чи наочні засоби тощо); *організаторські* (уміння організувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, налагоджувати правильні стосунки зі студентами, коригувати процес викладання тощо); *навички* — **методичні** (навик відбору ефективної методики навчання, творчої підготовки до заняття, методики самовдосконалення, самовладання перед аудиторією тощо). **4.** Особисті якості викладача: *моральні* — бездоганний моральний авторитет, схильність до педагогічної діяльності, скромність, самокритичність, простота та ін.; *психолого-педагогічні* — спостереження, уявлення, тактовність, уваги, пам’ять, емоційно-вольова стійкість, активність психічного стану та ін. **5. Права** (захист професійної честі і гідності, вільний вибір технології навчання, участь у самоврядуванні, подовжена оплачена відпустка тощо) і **обов’язки** (забезпечення умов навчально-пізнавальної діяльності студентів, формування економічного світогляду студентів, загальнолюдських моральних якостей, підвищення свого професійного рівня тощо) **викладача** відповідно

до державних законодавчих і нормативних. Своє бачення психолого-педагогічного портрета викладача економічних дисциплін студент відображає в рефераті.

Питання для самоконтролю

1. Що входить у поняття викладач фінансово-економічних дисциплін?
2. Визначте основну структуру знань викладача економічних дисциплін.
3. Розкрийте зміст конструктивно-методичних умінь викладача.
4. Як розуміти суспільну значущість викладача економічних дисциплін?
5. Дайте якісну характеристику навичок викладача ВНЗ.
6. Які особисті якості викладача, на Вашу думку, більш необхідні для роботи?

Тести

1. Визначити, яка із функцій методичної діяльності викладача передбачає підвищення ефективності управління процесом навчання:

- а) прогнозуюча;
- б) діагностична;
- в) оціночна;
- г) цілепокладання;
- д) контрольна.

2. Визначити, яка з функцій діяльності викладача забезпечує виконання планових завдань навчання:

- а) контрольна;
- б) інформаційна;
- в) організаційна;
- г) прогнозуюча;
- д) проектування.

3. До основних педагогічних здібностей викладача можна віднести:

- а) якість розуму;
- б) мова викладача;
- в) комунікативні;
- г) артистичність природи.

4. Сутність професійної компетентності викладача полягає у його:

- а) психолого-педагогічних знань;
- б) знань закономірностей розвитку особистості;
- в) спеціальних (з предмету) знань;
- г) знань цілей, завдань і технологій навчання.

5. Визначити, до яких, у першу чергу, умінь належать уміння викладача самостійно підготувати лекцію, практичне заняття:

- а) практично-педагогічних;
- б) організаційних;
- в) конструктивно-методичних.

6. Визначити, яких навичок потребує складання плану конспекту, карток на заняття, тексту лекції:

- а) мислення;
- б) спілкування;
- в) методичних;
- г) мовлення;
- д) інформаційних.

Література: основна [10; 11; 20; 32; 36; 42];
додаткова [28; 40; 52; 63; 66]

Тема 7. Викладання спеціальних фінансово-економічних дисциплін та їх інформаційне забезпечення

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Підготувати конспект за питаннями:
 - категорії економічних дисциплін: дефініція, основний зміст;
 - склад інформаційного забезпечення викладання фінансово-економічних курсів.
3. Змодельуйте структурний зміст на тему: “Добір та систематизація інформації для викладання економічних дисциплін”.

У процесі опрацювання рекомендованої літератури бажано звернути увагу на наступне: **1.** Методологічні підходи до змісту та характеру викладання спеціальних дисциплін, сучасні проблеми до його специфіки, концептуальне-теоретичне обґрунтування в періодичних наукових виданнях тощо. **2.** Осмислення сутності, змісту вико-

ристання загальних дидактичних закономірностей (обумовленість навчання суспільними потребами; залежність навчання від умов, в яких воно проходить; єдності викладання і учіння; взаємозв'язок навчання, освіти, виховання і розвитку особистості; залежність навчання від реальних можливостей студента та ін.). **3.** Взаємозв'язок об'єктивних закономірностей і загальнодидактичних суб'єктивних принципів викладання фінансово-економічних дисциплін (науковості і систематичності викладання; зв'язку теорії з практикою, з життям; активності і самостійності студентів у навчальному процесі; наочності і достатності навчання; доступності і міцності знань; керівної ролі викладача та ін.). **4.** Характеристика змісту, місця та значення економічних дисциплін у системі навчальних планів та їх ролі у формуванні фахівця відповідного кваліфікаційного рівня. **5.** Визначення сутності, змісту та значення категорій фінансово-економічних дисциплін: **ринок** як відображення економічних відносин з приводу купівлі та продажу певних товарів та послуг; **попит** як відображення економічних відносин на ринку з боку покупця щодо задоволення своїх потреб у певних товарах та послугах; **пропозиція** як вираз бажання та здатність виробників постачати товар на ринок за певними цінами; **власність** як вираз відносин з приводу привласнення (відчуження) засобів виробництва та матеріальних благ; **фінанси** як вираз відносин з приводу формування, розподілу та використання грошових коштів та ін. **6.** Категоріально-понятійний апарат як основи вивчення змісту та структури курсу, його предмета, мети й методів викладання, сутності і специфіки.

Питання для самоконтролю

1. Визначте сутність, зміст, динаміку дидактичних принципів.
2. Обґрунтуйте взаємозв'язок закономірностей і принципів навчання.
3. Що означає зв'язок теорії з практикою, життям?
4. Визначте специфіку викладання загальнотеоретичних економічних дисциплін.
5. Розкрийте основні завдання спеціальних економічних дисциплін.
6. Обґрунтуйте значення у процесі викладання основних економічних категорій.

Тести

1. Визначити, який із дидактичних принципів вимагає, щоб зміст навчальних організаційних форм відповідав об'єктивним науковим фактам, поняттям, теоріям певної економічної дисципліни:

- а) систематичності;
- б) послідовності;
- в) доступності;
- г) науковості;
- д) наочності.

2. Принцип наочності навчання за своєю сутністю характеризує:

- а) систематичність навчання;
- б) логічність викладання навчального матеріалу;
- в) зв'язок теорії з практикою;
- г) залежність ефективності викладання від сприймання всіх органів відчуття.

3. Вивчення економічних відносин як форми суспільного виробництва основна мета навчальної дисципліни:

- а) історія економічних вчень;
- б) фінанси підприємств;
- в) макроекономіка;
- г) економічна теорія;
- д) мікроекономіка.

4. Вивчення економічних відносин на рівні окремих господарюючих суб'єктів — основна мета навчальної дисципліни:

- а) макроекономіка;
- б) статистика;
- в) теорія фінансів;
- г) мікроекономіка;
- д) політекономія.

5. Координація різноманітної діяльності людей через систему цін характерна риса економічної категорії:

- а) попит;
- б) ринок;
- в) пропозиція;
- г) власність;
- д) фінанси.

6. Економічні відносини з приводу задоволення своїх потреб покупцем у певних товарах і послугах відображає економічна категорія:

- а) пропозиція;
- б) ринок;
- в) попит;
- г) фінанси.

Література: основна [15; 18; 20; 23; 33];
додаткова [26; 36; 40; 61]

Тема 8. Навчальна лекція — основна форма викладацької діяльності

Завдання

1. Опрацюйте рекомендовану літературу.
2. Підготувати лекцію з тем фахової дисципліни.
3. Підготуватись до виступу з лекцією (фрагмент) перед студентами навчальної групи.

Самостійна робота з рекомендованою літературою повинна включати осмислення і розуміння наступних парадигм: **1.** Актуальних проблем сучасних методик, організаційних технологій проведення лекцій в системі вузівського навчального процесу, наукових обґрунтувань їх з точки зору історії і сучасності. **2.** Сутності, змісту, дидактичної технології та ефективності лекції у різноманітних видах навчання: пояснювально-ілюстративного, проблемного, модульного, ігрового. Діяльність викладача і студента у процесі кожного виду навчання. **3.** Філософського розуміння дефініції “форма” стосовно вузівського навчально-пізнавального процесу. Класифікація лекційних організаційних форм: за кількістю студентів — масові, колективні, групові, мікрогрупові, індивідуальні; за місцем навчання — аудиторні, позааудиторні; за дидактичною метою — організаційно-технологічні форми теоретичного (лекція, факультатив, конференція); за тривалістю часу навчання — класичний урок у ЗОШ (45 хв), спарені заняття (90 хв), спарені скорочені заняття (70 хв). **4.** Змісту основних структурних елементів лекції (вступ — оголошення теми та основних питань, перелік літератури для запису; перехід від минулої теми лекції до теперішньої; актуальність навчальної теми та обґрунтування її науковцями; викладення навчального матеріалу із зміною темпу, на-

данням можливості дещо занотувати студентам та проблемними запитаннями; заключна частина). **5.** Організаційної технології сутності та змісту різних типів лекцій: загального характеру як лекція-монолог, діалог, дискусія, проблемна, проблемно-пошукова; відповідно до лекційного курсу — вступні, тематичні, заключні, оглядові; інноваційні — бінарна лекція, лекція-прес-конференція, лекція-подорож у машині часу тощо.

Питання для самоконтролю

1. Сутність, специфіка, структура лекції.
2. Актуальні проблеми сучасної лекції.
3. Лекція в системі пояснювально-ілюстративного навчання.
4. Лекція в системі проблемного навчання.
5. Лекція в системі модульного навчання.
6. Лекція в системі ігрового навчання.
7. Розкрийте зміст організаційної технології різних типів лекцій.

Тести

1. Організаційна форма навчання — це:

- а) способи взаємодії викладача і студентів;
- б) викладання навчального матеріалу;
- в) зовнішній вираз узгодженої діяльності викладача і студентів;
- г) практичні заняття студентів.

2. Оглядова лекція — це:

- а) викладання суттєвих знань даної теми;
- б) інформація про навчальні предмети;
- в) систематизована інформація про наукові знання за навчальний курс;
- г) інформація про досягнення науки у змісті навчальної дисципліни.

3. Визначити, яка з лекцій проводиться у формі діалогу або монологу двох викладачів:

- а) лекція — консультація;
- б) лекція — конференція;
- в) бінарна лекція;
- г) лекція — диспут.

4. Визначити, яку із функцій навчання виконує лекція:

- а) прогнозуючу;
- б) діагностичну;
- в) оціночну;
- г) інформаційну;
- д) контрольну.

5. Класична лекція — це:

- а) лекція-конференція;
- б) лекція — монолог;
- в) лекція-диспут.

Література: основна [10; 11; 18; 33; 34];
додаткова [9; 22; 38; 41; 51]

Тема 9. Організаційна технологія проведення семінару

Завдання

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Підготувати план семінару за однією з тем фахової дисципліни.
3. Підготуватись до проведення семінару (фрагмент) зі студентами навчальної групи.

У процесі опрацювання літератури бажано звернути увагу на наступне: **1.** Семінар у системі форм вузівського навчання, його дефініція, специфіка. **2.** Загальнодидактичні вимоги до його підготовки та проведення (цілеспрямованість, забезпечення самостійності мислення студентів, забезпечення максимальної активності студентів на семінарі, творча та доброзичлива атмосфера на занятті тощо). **3.** Технологію проведення загально-класичного семінару: організаційний початок (перевірка присутніх, оголошення теми, питань семінару, чітке визначення методики проведення); обговорення, з короткими висновками питань семінару; застосування елементів наукової дискусії, демонстрація наочних та технічних засобів; підведення підсумків; оголошення плану наступного семінару. **4.** Інноваційні підходи до організаційних технологій у системі: модульного, бально-рейтингового та ігрового навчання. **5.** Пам'ятати, що для проведення семінару за інноваційною технологією необхідно підготувати його план-сценарій, а також треба щоб студенти: засвоїли ситуацію, тобто зрозуміли сюжет, з'ясували діалектику зв'язків обставин та зміст конфлікту, розкрили

його характер (діловий, рольовий, організаційний, емоційний, когнітивний, комунікативний тощо), доповнили ситуацію з умовою збереження у ній конфлікту; зрозуміли зміст наданої їм ролі і прийняли її, тобто розпочали аналіз ситуації з позиції цієї ролі, виконали необхідні розробки і висунули пропозиції щодо розвитку події у ситуації, виробили стратегію рольової поведінки; взяли участь у спільному обговоренні особистих дій, а також інших учасників (у разі потреби кожен студент відстоює власну точку зору, аргументовано доводить її.). Із зразками проведення таких семінарів можна ознайомитись у вказаній основній літературі. Захист плану семінару, фрагмента його проведення виконується на лабораторних заняттях.

Питання для самоконтролю

1. Дайте характеристику сутності, специфіки, основних вимог до семінару.
2. Розкрийте організаційну технологію загально-класичного семінару.
3. Семінар у системі проблемного навчання.
4. Семінар у системі модульного навчання.
5. Семінар у системі ігрового навчання.
6. Розкрийте єдність і специфіку семінару і лабораторної роботи.

Тести

1. Визначити ефективнішу практичну форму контролю знань:

- а) лабораторна робота;
- б) консультація;
- в) семінар;
- г) навчальна практика.

2. За інноваційною технологією семінари у вигляді ділової гри – це:

- а) диспути;
- б) ситуації;
- в) КВК;
- г) факти;
- д) парадокси.

3. Ефективність семінару залежить від підготовленості:

- а) студентів;

- б) викладача;
- в) викладача і студентів;
- г) групи у цілому;
- д) аудиторії для заняття.

4. Визначити, як розуміти проведення семінару за класичною організаційною технологією:

- а) семінар-диспут;
- б) семінар обговорення рефератів;
- в) семінар-запитання-відповідь.

5. Визначити, якого семінару стосується правило творчого слухання “не давайте порад, поки Вас не попросять”:

- а) семінару у формі КВК;
- б) семінар у формі “Що? Де? Коли?”;
- в) семінару у формі дискусії;
- г) семінару у формі “запитання — відповідь”.

6. Вимога достатньої підготовки (не менше 70 %) студентів групи до заняття стосується семінару:

- а) запитань і відповідей;
- б) прес-конференції;
- в) дискусії.

7. Основний недолік проведення дидактичної гри “Що? Де? Коли?”:

- а) психолого-педагогічна спрямованість;
- б) імпровізація;
- в) відсутня творчість;
- г) артистичність.

Література: основна [10; 16; 18; 33; 42];
додаткова [25; 31; 40; 52; 60]

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Важливою складовою підготовки спеціаліста є діагностика його самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Основними *компонентами* контролю є: перевірка (виявлення рівня знань, умінь та навичок); оцінка (вимірювання на основі відповідних критеріїв рівня знань, умінь та навичок); облік (фіксування результатів на відповід-

них носіях). Діагностика навчання передбачає відповідні *принципи*: індивідуального характеру, систематичності, тематичності, єдності вимог, об'єктивності, всебічності тощо.

За допомогою самостійного контролю знань вирішуються наступні **завдання**: виявлення готовності особистості до сприймання, усвідомлення і засвоєння фінансово-економічних знань; отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі аудиторного та позааудиторного навчання; визначення ефективності організаційної технології учіння; виявлення правильності обсягу і глибини особистісного засвоєння знань, умінь та навичок. Міжсесійний контроль за самостійною роботою майбутніх спеціалістів-викладачів із дисципліни “Методика викладання економічних дисциплін” включає поточний модульний контроль за бально-рейтинговою системою:

Модуль 1. Письмове та усне опитування.

Модуль 2. Захист підготовлених лекцій та семінару. Підсумковий контроль – **залік**. Питання на залік додаються як “Контрольні питання”.

У процесі вивчення курсу студенти заочної форми навчання пишуть реферати, денної – реферати. Науковцями визначено, що **контрольна робота (реферат)** – це короткий специфічний для навчального курсу виклад змісту організації та методики викладання фахових економічних дисциплін з врахуванням психолого-педагогічних явищ проблемної або навчальної теми.

Основні вимоги до роботи:

- повнота та об'єктивність інформації про досліджувані явища;
- повнота відображення основних компонентів її змісту;
- доступність сприймання тексту як за змістом, так і за логікою визначення основних проблем;
- доступність мови викладу;
- авторське ставлення, особиста точка зору на питання роботи.

Структура контрольної роботи (реферату): перша сторінка роботи; зміст (вступ, 1, 2, 3 питання, висновки, літературні джерела: 10–12; додатки).

Технологічні етапи організації та методики підготовки роботи: визначення теми та змісту; аналіз одержаної інформації (грунтовне, всебічне, глибоке вивчення фактів, положень і висновків з проблеми; теоретична, аналітико-синтетична обробка дослідження); оформлення роботи (загальні та вузівські вимоги, обсяг – 0,5 др.

арк.). Студенти заочної форми навчання, за вказівкою викладача, можуть виконувати контрольні роботи або як ґрунтовне теоретичне дослідження з опорою на практику, або як практично-теоретичну роботу за варіантами. Номер контрольної роботи за загальною технологією дослідження студент отримує за номером свого прізвища в журналі або заліковій відомості.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (РЕФЕРАТИВ)

1. Методологія дидактики вищої школи.
2. Сучасні методологічні закономірності дидактики.
3. Основні методологічні категорії дидактики.
4. Україна і Болонський процес.
5. Основні зарубіжні дидактичні концепції.
6. Організаційна технологія навчання у вузах країн Західної Європи.
7. Дидактичні основи сучасної вищої освіти у США.
8. Дидактичний аспект навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі України.
9. Педагогічна технологія навчального процесу у ВНЗ України.
10. Облік результатів підготовки спеціаліста у вищій школі.
11. Вузівське пояснювально-ілюстративне навчання.
12. Організація, методика проблемного навчання у вузі.
13. Модульне навчання у вищій школі.
14. Структура вузівського навчального процесу.
15. Загальні дидактичні закономірності та принципи навчання.
16. Об'єктивні та суб'єктивні аспекти інтенсифікації процесу навчання в ВНЗ України
17. Гуманістична спрямованість методики викладання.
18. Професійно-методична компетентність викладача.
19. Педагогічні здібності викладача.
20. Педагогічна техніка викладача.
21. Педагогічна ситуація у викладацькій діяльності.
22. Самовдосконалення викладача ВНЗ.
23. Лекція – основна форма організації навчання у ВНЗ.
24. Семінар у системі вузівських форм навчання.
25. Лабораторна робота, консультація, залік, іспит у навчальному процесі ВНЗ України.
26. Тезаурус дидактичних методів і засобів.

27. Методи організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ.
28. Методи організації і самоорганізації вузівського навчання.
29. Внутрішня педагогічна техніка викладача.
30. Зовнішня педагогічна техніка викладача.
31. Мовлення — показник загальної культури особистості викладача.
32. Умови ефективності, шляхи вдосконалення професійного мовлення викладача.
33. Педагогічне спілкування у ВНЗ: сутність, основні чинники ефективності.
34. Професійно-педагогічний стиль спілкування викладача.
35. Управлінський стиль спілкування викладача.
36. Інноваційні технології викладання фахових дисциплін.
37. Методичні підходи до змісту та характеру викладання обліково-економічних дисциплін.
38. Формування понятійного апарату викладання фінансово-економічних дисциплін.
39. Система відбору та обробки інформації для викладання фундаментальних економічних дисциплін.
40. Організація роботи викладача спеціальних дисциплін.
41. Сучасна методика проведення семінарських і практичних занять з економічних дисциплін.
42. Форми організації контролю знань і особливості їх застосування для викладання економічних дисциплін.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Методологія дидактики вищої школи: історія і сучасність.
2. Дидактичні ідеї, які забезпечують впровадження інноваційних технологій навчання.
3. Основи вузівського навчання відповідно до Болонської декларації.
4. Дидактична концепція Д. Дьюї.
5. “Я-концепція” К. Роджерса в сучасному вузівському процесі навчання.
6. Теорія самоактуалізації А. Маслоу.
7. Когнітивна теорія Ж. Піаже.
8. Особливості методики навчання у вузах США.

9. Основні аспекти методики викладання у вузах країн Західної Європи.
10. Основні етапи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі.
11. Організація, методика проведення заліків, іспитів у ВНЗ.
12. Рівні опанування дидактикою вищої школи.
13. Пояснювально-ілюстративне навчання у ВНЗ: зміст, методика проведення.
14. Методи, прийоми ефективності вузівського проблемного навчання.
15. Інноваційні методики модульного навчання у вищій школі.
16. Організація, методика бально-рейтингової системи навчання.
17. Загальна характеристика основних компонентів вузівського навчального процесу.
18. Загальні дидактичні закономірності викладання.
19. Основні принципи викладання.
20. Умови та шляхи інтенсифікації вузівського навчання.
21. Демократизм, гуманізм у системі методів навчання у ВНЗ.
22. Структура професійно-методичної компетентності викладача.
23. Методика формування педагогічних здібностей викладача.
24. Шляхи ефективності формування педагогічної техніки викладача.
25. Методика подолання педагогічних ситуацій у викладацькій діяльності.
26. Організація, методика самовдосконалення викладача ВНЗ.
27. Сутність, структура, типи навчальних лекцій.
28. Методика відбору інформації для навчальної лекції.
29. Проблемна лекція: специфіка, методика проведення.
30. Організація, методика підготовки та проведення лекції-діалогу.
31. Семінар у системі форм вузівського навчального процесу.
32. Семінар у формі усних виступів та обговорення питань.
33. Організація, методика підготовки та проведення семінару-диспуту.
34. Специфіка, методика проведення семінару — теоретичної конференції.
35. Семінар у системі модульного навчання.
36. Семінар у системі бально-рейтингового навчання.
37. Методи та засоби навчання у вищій школі.

38. Словесні методи навчання.
39. Методи навчання за рівнем напруженості пізнавальної діяльності.
40. Методи навчання за логікою передачі і сприймання навчальної інформації.
41. Методи стимулювання інтересу до навчання.
42. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні.
43. Бінарні методи навчання.
44. Методи контролю і самоконтролю у навчанні.
45. Основні методи формування у викладача техніки володіння своїм організмом.
46. Методика формування внутрішньої педагогічної техніки викладача.
47. Зовнішня педагогічна техніка викладача як засіб ефективного навчання.
48. Функції мовлення викладача.
49. Методика формування професійного мовлення викладача.
50. Умови ефективності діалогічного спілкування у процесі навчання.
51. Індивідуальний стиль спілкування викладача.
52. Методика навчальної діагностики.
53. Форми контролю навчання та критерії оцінок успішності.
54. Організація, методика керівництва науково-пошуковою роботою студентів.
55. Професійно-методична компетентність викладача економічних дисциплін.
56. Умови ефективної праці викладача фундаментальних економічних дисциплін.
57. Організація та методика викладання економічних дисциплін.
58. Об'єктивні та суб'єктивні аспекти інтенсифікації вузівського процесу викладання спеціальних дисциплін.
59. Система відбору та обробки інформації як основа викладання економічних дисциплін.
60. Професійно-методична компетентність викладача спеціальних дисциплін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчо-нормативна

1. Закон України “Про освіту” // Голос України. — 1996. — 25 квіт.
2. Закон України “Про вищу освіту”. — Харків, 2002.
3. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) // Освіта. — 1993. — № 44–46.
4. Державна програма розвитку вищої освіти на 2005–2007 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2004 р. № 1183.
5. Концепція національного виховання // Освіта. — 1994. — 26 жовт.
6. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65 // Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. — К., 1997.
7. Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки: Наказ міністра освіти і науки України від 23 січня 2004 р.
8. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Наказ міністра освіти і науки України від 23 січня 2004 р. № 48.

Основна

9. Абрамян В. У. Театральна педагогіка. — К., 1996.
10. Аксьонова О. В. Методика викладання економіки. — К., 1998.
11. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. — К., 2002.
12. Афонин А. С. Вхождение в бизнес и ценообразование. — К., 1997.
13. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. — Л., 1990.
14. Байденко В. И. Болонский процесс: структурная реформа высшей школы. — М., 2002
15. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. — К., 1997.
16. Вербицький А. А. Активное обучение в высшей школе. — М., 1991.
17. Вульсон Б. Л., Малькова З. А. Сравнительная педагогіка. — М., 1996.

18. *Галузинський В. М., Євтух М. Б.* Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні. — К., 1995.
19. *Георгиева Т. С.* Высшая школа США на современном этапе. — М., 1989.
20. *Гриджина М. В.* Финансовый менеджмент. — К., 1999
21. *Ингенкамп Карлхайну.* Педагогическая диагностика. — М., 1991.
22. *Дьюи Д.* Психология и педагогика мышления. — М., 1997.
23. *Євтух М. Б.* Нові технології навчання. — К., 2003
24. *Гимуратова А. Т.* Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. — К., 1996.
25. *Киричук В. О.* Філософія освіти: проблеми виховання // Нові технології навчання. — К., 1997.
26. *Коротяєв Б. Г., Гришин Є. О., Устенко О. А.* Педагогіка вищої школи. — К., 1990.
27. *Корсак К. В.* Світова вища освіта. — К., 1997.
28. *Литтл Брюс А.* Высшее образование в США. — Симферополь, 1997.
29. *Маслоу А.* Самоактуализация личности и образование. — К., 1994.
30. *Найдьонов І. М.* Навчально-методичний комплекс дисципліни “Основи психології і педагогіки”: Навч. посіб. — К., 2005
31. *Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І.* Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: Навч. посіб. — К., 2002.
32. *Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І.* Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: Навч. посіб. — 2-ге вид. із змінами та допов. — К., 2005.
33. *Николаєнко С. М.* Стратегія розвитку освіти України. — К., 2006.
34. *Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна.* — К., 1997.
35. *Педагогіка вищої школи.* — К., 1992.
36. *Пижаге Ж.* Избранные психологические труды. — М., 1994.
37. *Підласий І. П.* Діагностика та експертиза педагогічних проєктів. — К., 1998.
38. *Примак Т. О.* Економіка підприємств. — К., 2003.
39. *Розенберг Н. М.* Измерения в дидактике. — К., 1985.
40. *Стоунус З.* Психопедагогика: Психол. теория й практика обучения. — М., 1984.

41. Самаріна С. Нові технології навчання. — К., 2004.
42. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес. — К., 2006.

Додаткова

43. Андрущенко В. Модернізація вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Освіта. — 2004. — № 23. — 12–19 трав.
44. Головатий М. Ф. Європейська й українська освіта — де точки єднання? // Персонал. — 2004. — № 3.
45. Євтух М. Б. Проблеми освіти. — К., 2003.
46. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. — К., 2002.
47. Коломинський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті. — К., 2000.
48. Корсак К. Нова українська мрія — європейський освітній простір // Освіта і управління. — 2003. — № 2.
49. Кочетков В. Н. Аналіз банковской деятельности: Теоретико-приклад. аспект. — К.: МАУП, 1999. — 192 с.
50. Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. Україна: проблеми самореалізації. — К., 2003.
51. Ляшенко О. І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти // Педагогіка і психологія. — 2005. — № 1.
52. Методика составления рейтинга // Деньги. — 1995. — № 38.
53. Найдьонов І. М. Болонский процес: культурологічні парадигми // Освіта і управління. — 2004. — № 2.
54. Найдьонов І. М. Європейський вибір української вищої освіти // Персонал. — 2005. — № 2.
55. Парламентські слухання з проблем розвитку вищої освіти // Освіта. — 2004. — № 23. — 12–19 трав.
56. Пейро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения. — М.: Прогресс. Универс, 1994.
57. Риски в современном бизнесе / П. Г. Грабовой, С. Н. Петрова, С. И. Полтавцев и др. — М.: Аланс, 1994.
58. Сидоренко С. І. Нова ініціатива ЮНЕСКО: етичні й моральні виміри для вищої освіти і науки // Педагогіка і психологія. — 2005. — № 2.
59. Спицын І. О., Спицын Я. О. Маркетинг в банке. — Тернополь; К.: А. О. “Тарнепс”; ЦММС “Пискайін”, 1993.

60. *Тесты и методика деловых игр для менеджера.* — К., 1994.
61. *Унковская Т. Е.* Финансовое равновесие предприятия. — К., 1997.
62. *Хащенко В. А.* Модель субъективного экономического благополучия // Психолог. журн. — 2005. — № 3.
63. *Шевченко Т. И.* Современные дидактические концепции в образовании. — К.: МАУП, 1999.
64. *Шиллер Р. І.* Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення. — К.: Наук, думка, 1998.
65. *Щёкин Г. В.* Основы кадрового менеджмента: Учебник. — 3-е изд., перераб. и доп. — К.: МАУП, 2003.
66. *Щокін Р. Г.* Соціально-економічний розвиток // Персонал. — 2004. — № 2.
67. *Ющенко В. А., Лисицький В. І.* Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні. — К., 1998.

МАУП

ЗМІСТ

Поснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Методика викладання економічних дисциплін”	5
Зміст дисципліни за змістовими модулями	6
Плани лекцій.....	9
Методичні матеріали до семінарських занять	11
Методичні поради до практичних і лабораторних занять	14
Методичне забезпечення самостійної роботи студентів.....	18
Тематика, методичні поради до самостійної роботи.....	19
Методичне забезпечення контролю знань	40
Теми контрольних робіт (рефератів)	42
Питання для самоконтролю	43
Список літератури.....	46

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп’ютерне верстання *К. П. Махія*

Зам. № ВКЦ-3839

Підп. до друку 21.11.08. Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 2,91. Обл.-вид. арк. 2,75. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП “Видавничий дім “Персонал”
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК 3262 від 26.08.2008 р.*